

“Ni Inang Cion ken ti Panagur-urayna”

Official Entry
Short Story – Ilokano
Regional Languages
73rd Don Carlos Palanca Memorial Awards for Literature

Synopsis

Maipanggep daytoy kenni Visitacion Dela Cruz Ignacio, aka Inang Cion, 99, maysa a retirado a maestra ken iti panangur-urayna iti buridekna, ni Tony, dati a mannursuro ken aktibista sadiay UPLB a nagpukaw idi 1990. Kabbalay ni Inang Cion ni Bining, ti ages-estoria iti sarita, a mangay-aywan kenkuana ken makaob-oberba iti aginaldaw a rikus ti biag ti baket.

Baket unayen ni Inang Cion ngem makabael pay laeng ta sustentado iti nasustansia a taraon, may-aywanan a nasayaat ken kangrunaanna, nakidser latta gapu iti natibker a pammatina nga iti maysa nga aldaw ket sumangpet ti ingungotenna unay a buridek. Ti panagur-urayna ti enerhia ken pigs a mangsussustiner kenkuana tapno lumaban latta.

Makidangadangang ni inang Cion iti bagi ken panunotna gapu iti panangur-urayna iti anakna a saanen a sigurado no sibibiag pay. Parparmekenna ti iliwna babaen iti nadumaduma a wagas kas iti panangpasungadna kadagiti pashero iti nagsapalan. Mamati met ni Bining iti pammati ni inang Cion nupay adda bassit panagduduana no agpayso a sibibiag pay ni Tony.

Maiparangarang iti sarita dagiti nagdalanen ken saguday ni inang Cion a kas maysa a babai, ina, asawa, mannursuro, miembro ti iglesia ken makipagili babaen kadagiti maulit-ulit nga estoriana. Maipaduyakyak met kinataona babaen dagiti pilosopiana ken personal a patpatienna mainaig iti biag kas koma iti ipapatay ti tao iti kasakbayan wenna kalpasan unay ti panagkasangayna.

Umadanin ti maika-100 a panagkasangay ni Inang Cion. Naplano ti maysa a dakkel ken naisangsangayan a pasken tapno mapadayawan. Ngem madlawen ti panagbaba ti salun-atna nupay sumaranta daytoy tunggal maipalagip ti ur-urayenna a buridekna. Agkapsut ken agbugsoten ni inang Cion ket iti maudi a kanito ti angesna, nupay mamatin ni Bining nga awan a talagan ni Angkel Tony, saan latta a pulos a nagbaliw ti pammati ni Inang Cion a sumangpet ti kailiwna ken ay-ayatenna unay nga anak a tallopulo ket liman a tawen nga ur-urayenna. Saan a nabalinan ni patay a kettelen ti pammati ken namnama ti maysa a mailiw unay nga ina.

“Ni Inang Cion ken ti Panagur-urayna”

“AGYAMANAK, Pastor, iti panangikararagmo manen ken ni Tony. Agtultuloy kadi latta a nga iramanmo kadagiti karkararagmo. Iramantayo amin, aya, kakabsat? Mamatiak unay a sumangpetto.”

Adda rimat kadagiti mata ni Inang Cion a nangiwaras iti panagkitana kadagiti adda iti tallaong. Maibagasan iti nakaragragsak a bohesna ti naiduma nga agpang ti enerhia nga inawatna kalpasan ti ababa a debosionmi iti nalawa a salas ti dakkell a balay. *Re-charged* manen, nakunak iti unegko. Aglalo ket naikararagan manen ti nabayagen nga ur-urayenna a buridekna.

“Matik daytan, kabsat ma’am,” inyisem ni Pastor Ben, ti agkabannuag a Pastor ti Church of Christ a nakaikappengan ni inang Cion. “Adukami a kakadduam iti dayta a kararag, adda pay da bro kapitan Eddie, da ma’am Minda, da sis Gloria ken aminkami ita ditoy, dakami dagiti *prayer warriors*-mo, kabsat ma’am.”

Impalawlaw ti Pastor ti panagkitana kadakami amin. Italtalukatik dagiti matana ti pammasingked ken dawat a maymaysakam koma a mangmantenir iti daytoy nga aktibidad iti kada malem ti Domingo.

“Ala ituloyyo biit ti agtutungtong, Pastor, kakabsat. Agdengngegkayo manen kadagiti

golden memories ta kitaek man ta insagana da Meding diay kusina,” impakadak. Tinurongkon ti kusina.

Kastoy a kanayon. Tunggal malem ti Domingo ti kararagsakan a paset ti makalawas para ken ni inang Cion, ti ay-aywanak a baket nga agtawen iti siam-a-pulo ket siam, balo ken retirado a maestra ken superbisor. Daytoy ngamin nga aldaw ti ibilbilangna a pannakisinnarakna iti Apo ken ti pannakaikararag ti kailiwna a buridekna. Kasta met a naragsak ta makitana ken makadduana dagiti kapammatian a kaadduanna ket kakabagian met laeng ken kalugaranmi.

Agdebosionkami iti kada malem ti Domingo. Agkakantakami kadagiti kadaanan a himno a talaga met a paboritona. Agkikinnararag. Agadal iti sasao ti Apo. Kalpasanna, agmeriendakami amin. Agiinnestoria. Ket kanayon a bangka ni Inang Cion kadagiti maulit-ulit ken saan a maungpot nga estoriana a segun ken ni nana Gloria a kaanakanna ket kusto met amin ken awanan panagbalbaliw iti tunggal panagestoriana.

Pagaammo ti amin a nupay dandanin gumasut ti tawenna ken nakapsuten dagiti tumengna a dandanin saan a makapagna, nakatadtadem ketdi latta ti memoriana. Kabisadona ti pakasaritaan ti ilimi, dagiti nagkauna a pamilia a nagdappat, dagiti nagbalin a lider ken dagiti dadakkel a pagteng a limmabas a pakairamanan daydi maikaddua a gubat iti sangalubongan.

Adu a laglagip a no dadduma ket uray la a masipngetan dagiti naanus a dumngeg ken makiinnestoria. Laglagip nga agsublisubli a masteradonan agingga iti kababassitan a detalye. Tampok ketdi a kanayon ti panangibidana kadagiti dua nga annakna kangrunaan iti buridekna, ni angel Tony.

Wen, ni angel Tony a buridekna ti kangrunaan a bida. Mabalina a kasta ngata gapu iti napalaus nga iliwna ta tallopulo ket lima a tawen kanon a dina nakita. Gapu kadayta nga iliw, adda latta iti sibayna ti nakakuadro a ladawanda ken angel Tony idi naggraduar daytoy iti kolehio. Matiliwak no dadduma a napigket a panangmingmingmingna iti ladawan ken kapatpatangna daytoy a kasla sibibiag a tao. No met makaturog iti kalumpiona, iparabawna daytoy iti barukongna.

MANGISURSURO kanon ni Angkel Tony sadiay UP Los Banos a nagbasaanna idi bigla a nagpukaw. Manipud panagpukawna, awan kanon ti aniaman a damag a mainaig kenkuana.

Kadagiti agsublisubli nga estoria ni inang, pudno a bibo, nasirib ken talentado ni Angkel Tony a paborito ti amin. Nakarimrimat no kua dagiti mata ni inang a mangipagpanakkel nga apaglisma pay la kano ti tawen ni angkel Tony idi ammonan nga isurat ti naganna ken kabisadonan ti alpabeto ken dagiti numero.

Adda kano met iti maikatlo a grado iti elementaria idi kabaelannan a basaen a nakatartarus ti Bannawag a linawas a gatangen daydi Sir Andres nga amana. Ibasana kano kadaydi apongna a lakay a saan a makabasa dagiti linaon ti magasin a sarita, nobela, daniw, damdamag ken salaysay. Kaykayatanna kano dayta nga aramid ta kanayon nga adda gunggonana nga ited daydi apongna. Banag a pakaragsakanda unay nga agassawa.

Sinursuroan kano ni inang Cion nga agdaniw ket kanayon kano nga agpabuya no adda okasionda iti eskuela ken uray kadagiti piesta ti barangay ken ili. Salsaluyotenna a ta daniw kada Bukanegan idi, dayta man ti kanayon nga ibaga ni Inang Cion. Ket isuna kano ti kaubingan ditoy Sanchez Mira a nakaipablaak iti daniw ken saritana iti *Bannawag* iti tawenna a sangapulo ket tallo. Adda kano idin iti umuna a tawenna sadiay Philippine Science High School sadiay Quezon City. Uray idi adda kanon iti kolehio sadiay UPLB a nangiturposanna iti agrikultura, inasana ti kinamannuratna ket nagbalin nga Editor ti *UPLB Perspective*. Kunan inang a ti kinamannurat kano ni Angkel Tony ken ti kinamanagbasana (uray bungon kano ti daing ket basaenna) ti nangimpluwensia kenkuana tapno nagbalin a liberal ti pampanunotna ken kas napekpekkan nga aktibista.

Pakaragsakan kano unay ni Inang Cion a maysa nga Iskolar ng Bayan ti anakna ngem kasla adda bassit babawina nga iti UPLB a nagpabasa. Mamati ngamin a nupay naited ti UP ti amin a kinasirib ken kinalaing a kasapulan ti anakna tapno agbalin a naan-anay a tao ken tapno maisaganaanna ti masakbayanna, dina maawat nga iti uneg ti kolehio a nagbalbaliw daytoy gapu

iti kina-aktibistana nga iti panagkitana ket kasla nakaiyaw-awananna. Adda bassit babawi ken lidayna ngem naawatna kano met laeng a daytan ti anakna. Naaklonna a maysan a naan-anay a nawaya ti anakna nga addaanen iti naidumduma a kinasirib ken pannakammo nga ammonan nga usaren kadagiti desisionna iti biag.

Apagturpos kano ni Angkel Tony idi 1982 idi alaen ti UPLB a kas maysa nga *instructor*. Lalo a naigamer iti aktibismo saan laengen nga iti uneg ti pagadalan a nagserbianna a mamagbaga kadagiti organisasion dagiti agtutubo ngem uray payen iti ruar a nakadandanonanna kadagiti nasusulinek a lugar ti katagalugan ken kadagiti isla ti Mindoro, Catanduanes ken Masbate. Kangrunaanna, aktibo a lider dagiti organisasion a mangkonkontra kadagiti maipagarup a panagabuso ken panaglablabes.

Puon kano ti nalaus a dandanag ni inang Cion dagiti aktibidad ti ipatpategna a buridek ngem awan met ti maaramidanna. Nakapasasnek a kinapatangna kano kadaydi naudi nga idadagasna ditoy Sanchez Mira kalpasan ti ibibisitana sadiay Marag Valley idi 1990. Inlawlawagna kano iti anakna nga adda dagiti sabali a wagas tapno makatulong kadagiti umili ken iti pagilian ngem saannan a nabaliwan ti desision ni angkel Tony mainaig iti koneksionna iti tignay. Sabalin a talaga dagiti paniriganna iti biag. Daydi metten ti naudi a panagpinnakadada ken panangiparikhada iti pammateg iti nagbaetan ti anak ken ina. Napalalo kano idi a lidayna ket dandani nagpatnag a nagsangsangit.

Daydi nga idadagas ti naudin a pannakakita ni inang Cion ken angkel Tony. Awan pay makabulan idi madamagna a napan kano ni Angkel Tony sadiay Mindoro para iti maysa a *mission*. Kalpasan dayta, awan pulosen ti nadamdagna maipanggep kenkuana. Nadumaduma ti panangipapan dagiti tao. Amangan kano no nairaman iti daydi panagdalus ti makakannigid a tignay kadagiti maatap a miembrona. Wenno natiliw dagiti otoridad ket maysa kadagiti naiwalang nga awananen iti pakabigbigan.

Mabalin a maysa kano a *desaparecidos* ni angkel Tony, kasta ti pammati ni Maestro Val a

kalugaranmi a retirado a *social science professor* dita Cagayan State University. Apay nga awan man la pulos uray sangkabassit a pakariknaan wenno paripirip koma iti kaaddana pay a biag? Nagtangkenen a puso ti maysa nga anak ta dina man la pulos ipakaammo iti ammona a mailiw unayen nga inana no sibibiag pay isuna! Nasuroken a tallopulo a tawen! Dagita man ti ibagbaga ni maestro Val no malagip ken mapagsasaritaan ti kaso ni angel Tony.

Nupay adun kadagiti kakabagian ken kalugaranmi ti mamati ken ni maestro Val, natibker latta ti pammati ni inang Cion a sibibiag ni angel Tony. Mamati a mangus-usaren iti sabali a nagan ken kinatao ti buridekna para iti seguridadna. Adu met dagiti mangayon kenkuana a pakairamanan da Pastor Ben, da ma'am Minda ken adu pay a kalugaran ken kapammatianmi. Italektayo iti Apo, no sibibiag pay ket agawidto, dayta man ti kunada.

Uray siak, dakdakkal pay met laeng ti pammatik a sibibiag pay ni angel nupay sumkenen kaniak no dadduma ti panagduadua. Ad-adda ketdi nga agirayak iti *mother's instinct* ti maysa a relihioso nga ina a mail-iliw unayen nga agur-uray iti ipatpategna unay nga anakna.

AGLIMAN a tawenko a kas katulong ken para aywan ni Inang Cion. Intalek payen kaniak ni Angel Rolly, ti maysa pay nga anakna nga agob-obra sadiay London, daytoy pimmalasio a balayda ket siakon ti mangkita kadagiti nasken a matrabaho ken iti pannaktrabaho dagitoy.

Manipud nabaloak, ditoyen ti nagnaedak ta daksanggasat nga awan anakmi kadaydi lakay ket adda met 'tay buridekmi nga agkakabsat ken ti pamiliana a kabbalay da Inang ken Tatang. Diak metten kayat ti makirelasyon nupay sumagpatakto pay la nga uppat-a-pulo ken addada met agar-arem kaniak - baro, naasawaan, kataebko, naub-ubbing ngem siak ken uray lallakay a balo, nakisina ken uray pay bayog. Kontentoakon iti agdama a kasasaadko.

Inawisnak idi ni Ma'am Minda, retirado a *principal* ken asideg a kabagian ni Inang Cion, tapno kadduaen ken aywanak ti baket. Adda pay sabali a katulongda a para kadagiti gagangay a trabaho iti balay ngem innaladak tapno maipamaysa ti pannakaaywan ti baket. Nagserberiak ngamin a *caregiver* sadiay Israel iti lima a tawen sakbay a nakiasawak.

Talkennak unay ni Ma'am Minda a kaarruba, kapammatian ken adayon a kabagianmi ta ammona ti kapadasak. Diak koma kayat idi ta kayatko ti agsubli sadiay Isarel ngem gapu ta agaywan met la ti aplayak idiy, pinilikon ditoy nupay nakaad-adayo ti diperensia ti sueldo. Awan kas iti bukod a lugar a nakaiyanakan, dimmakkelan ken nagnakeman. Adu dagiti saan a kabaelan a bayadan ti pirak a ditoy laeng lugarmi a marikna, mananam ken masagrapko a siwawayawaya. Asidegak pay kada inang ken tatang ken kakabsatko nga isu ti kapatgan iti amin.

Diak man ammo ta idi ibaga ni Ma'am Minda ti diayana a trabaho ken ti dati gayam a *district supervisor*-mi ti aywanak, kasla man nakalaglag-an ti riknak. Malagipko manen daydi damo a panagpatangmi ken inang Cion maipanggep iti termino ti kaaddak kadakuada.

“Diak kayat dayta ma'am. Diak met kayat ti lola wenno lilang. Awagannak iti Inang Cion wenno inang lattan, Bining. Kayatko a nanamen ti kinainak kenka ken nupay sibibiag pay ni inangmo, nanamem met koma ti kinaanakmo kaniak. Amin ngamin a masagangko a kataeb wenno naub-ubbing ngem iti buridekko a ni Tony ket kayatko nga ibilang a kas pudno nga anak. Nakagangganas ti agbalin nga ina iti uray saanmo nga ininaw, insikog ken inyanak ta adda latta kina-ina ken kina-anak iti tunggal panagsinnukat iti pammateg ket kayatko a kastata koma a dua, anakko.”

Manipud idi, Inang Cion wenno inang lattan ti awagko ken ni Ma'am Visitacion Dela Cruz Ignacio, ti imbilangkon a maikaddua nga inak ta nariknak ti napudno unay a tratona kaniak a kas maysa nga anak.

NAKALAMLAMUYOT ti maipatpatayab a *How Great Thou Art* manipud iti *bluetooth speaker* nga inkonektak iti *cellphone*. Nakapaspasnek a dumdumngeg ni Inang Cion a kumitkita iti daya, iti kamino real a kasla nakawaswasnay nga uleg a naipaurnos iti nalawa a tanap. Adun dagiti lugan nga aglabas.

Sumirsirip ti raya ti sumingsingising nga init a lumsot kadagiti aringgawis dagiti niyog ken kawayan iti adayo a kabalbalayan a mangdaydayas iti nakalawlawwa ken nakalanglangto a

katalalonan. Addan dagiti managsapsapa a mannalon a mangbisita kadagiti rinaepanda a mangtaltalaytay kadagiti tambak. Agsangpet metten dagiti pangen ti kannaway tapno agsapulda iti pagplastaranda a kinelleng wenno alog a pagbirokanda iti pagbiag.

No la ketdi ta nasayaat ti panawen a kas ita, binigat a kastoy a kasla agpaspasungad nga agur-uray ni Inang Cion bayat ti panangdengngegna kadagiti paboritona a kankanta. Agtugaw iti nakplastar a kalumpio iti pingir ti naaplagan iti carabao grass a panglawaen a paraangan ti pimmalasio a balayda kalpasan ti mamimpito a naannad a panagkibinmi a mangrikus iti paraangan. Apagisu la unay a sagrapenna ti makapasalibukag a bara nga ited ti naubing pay nga init ken ti sagpaminsan nga aplaw ti makapabang-ar nga abagat.

Dita metten nga idasarak iti pammigatna - gatas nga Ensure ken no ania man a mabalin a maipakner iti nalingta wenno naprito nga itlog : nalingta wenno naprito a saba, pandesal wenno sliced bread, nalingta a tugi, kamote wenno balangkoy. Ipatomarko metten dita dagiti nadumaduma a *maintenance medicine*-na ken *food supplements* a mangmanmantenir iti salun-atna.

Iti panagtugtugawna, kasla man bilbilangenna dagiti lugan nga aglabas ket adda segga kadagiti matana no adda agsardeng a van wenno bus iti nagsapalan. Siputanna no agpaabagatan wenno agdiretso ditoy purokmi nga amiananen ti kamino real ti bumaba a pasahero. No agpa-amianan a lumabas ditoy sangomi aglalo no lung-ay ti lalaki, padaanannan dayta a mangnamnama a sumrek iti *gate* ti inaladanmi ti kasangsangpet.

“Kitaem man, Bining, no ni ulitegmo a Tony dayta,” kunana no kua a kasla magagaran unay no siasino ti sumungad.

Ket no makalabesen iti batog ti ruanganmi ti tao nga ur-urayenna a sumrek, damagenna no malasinko ti limmabas. Kasla malpay ti abagana no naibagakon ti nagan ti am-ammok a limmabas wenno no kasta nga ibagak a sangsangaili ngata ta diak met am-ammo.

Paset dayta ti inaldaw a ritual ti biagna. Sagrapenna ti kunana nga enerhia ti bigbigat nga itden ti init ken ti nakaparsuaan ken ti panagur-urayna a dina pulos kauma.

NASUROKEN a tallo nga oras ngem nakasaysayud latta ti panagsungbat ken panagestoria ni Inang Cion kadagiti saludsod ni Dexter Gabito, maysa a mannurat ti *Bannawag*, a nangkiddaw iti maysa nga interbiu ta suratenna kano ti patienna unay a namaris a biag ni Inang Cion. Naammoanna kano ken ni Pastor Ben ti nagpaiduma iti kinatibker a pammati ni inang Cion gapu iti panagur-urayna ken ni Angkel Tony.

Malaksid iti natibker a pammati ni inang Cion iti panagur-urayna iti buridekna, mamati ti mannurat a nasken a mabasa dagiti tattao ti kinamaris ti biag ni inang a kas paset ti maikatlo a henerasion dagiti immun-una a nagdappat ditoy Bangan, kas maysa a gagayngay a mannursuro, kas maysa a prinsipal ken superbisor. Iyallatiwna kano dagitoy kadagiti agbasbasa tapno agbalin met nga inspirasionda.

Normal laeng ti patangan. Adun ti naibaga ken naestoria ni inang. Taray ti biag ditoy Bangan a nagdappatan dagidi nagkauna a familia a kaadduan ket naggapu sadiay Paoay ken Batac sakbay ti Maikaddua a Gubat Sangalubongan.

Nakalawlawag man ti panangestoriana no kasano a binukatan dagiti lallakay ti rumiet a kabakiran tapno pagbalinenda nga uma ken nagangayanna ket napintas a pagtatalonan. Nagdadakkelan kano a nadumaduma a kayo ti pinukanda ken inusarda metten a tarikayo dagiti impatakderda a pagtaengan.

Nakapuspukol kano dagiti naglalangto a kawayan, tanubong ken ledda a pinugipogda. Nasubok kano ti kinaanus ken kinagaget dagiti nagdappat a mangplatar iti daga iti nalawa a tanap ken uray iti arsadanan dagiti bantay iti abagatan a pinagbalinda a bangkag wenno minulaanda kadagiti niyog, labig ken nadumaduma a kayo nga agbunga.

Adu kano idi ti banias, kasi, ugsa ken dagiti nakaam-amak a saongan nga alingo. Adda kano met sumagmamano nga alsado a nuang. Maanup dagitoy ket gagangayen a pagbibingayanda a sangapurokan.

Nakalablabon dagiti makalap a masida. Nagtataba dagiti gurami, ar-aro, paltat, attasi ken

dalag. Nakapuspukol dagiti suso, siek, birabid, bisukol ken leddeg. Adu dagiti agatul ken kappi. Aglaplapanan dagiti kuros, lagdaw ken udang kadagiti baresbes, iti waig ken karayan. Napuskol met dagiti atap a paria, pako ken barangbang. Nagdadakkelan dagiti rabong. Adu ti mabalin nga ubogen a labig ken uway. Saan a problema ti pagbiag. Nabaknang ti daga isu a didan pinanawan a nagangayanna ket dimmakkel a komunidad gapu ta adu dagiti mamati nga Ilokano a daga ti namnama ti Sanchez Mira ken uray kadagiti kabangibangna.

Maysa kano ti pamiliada a naggapu sadiay Paoay kadagiti nagdappat a kalawaan ti nasakupan gapu iti kinagaget daydi lelongna ken dagiti uppat pay a kakabsat daytoy a kaunaan kano a simmanglad ditoy Bangan. Malagipna a gapu iti kalawa ti inaplayanda a daga, uray isuda a babbai, adda pannakabagida kadagiti trabaho iti uma, bangkag ken talon. Malagipna dagiti alimanawen, alimatek, karasaen ken beklat a kinabutbutengna. Kadagiti binukatanda a daga a nangtedtedan ti ling-etda a sangapamilya ti naggapuan ti pinagbasada nga lima nga agkakabsat. Adu dagiti naglasatanda a rigat ken karit ti biag kangrunaan kano daydi napalabas a maikaddua a gubat iti sangalubongan. Balasang idin. Nagpaiduma kano a krisis ti napadasanda gapu iti dida pannakaipamaysa kadagiti aramid iti talon ken bangkag. Lemlemmenganda kano dagidi Hapon. Pagsayaatanna, adda diskarte dagiti nagannakda tapno adda latta maidasar iti dulang.

Naestoriana payen no kasano a nakibalubal a kas babai a mannursuro : dagiti naglasatanna a rigat kadagiti destinona a pakairamanan ti panagisurona iti kasurongan a paset ti kabangibang nga ili a Claveria a pagpagnaenda iti nasurok a tallo nga oras iti papan ken panagawid a gagangay a binulan laeng; dagiti karit ti panangisuro ken panangbalanse iti pannakikaddua; panangmanehar iti pagtaengan a kas asawa, ina, ken mannursuro; pannakibagay kadagiti politiko ken manarawidwid nga adda iti takem ken panangannong kadagiti responsibilidad ken obligasion kadagiti komunidad a nagnaedanda a sangapamilya.

Rimmuar met latta ti nabatbati pay la pannakakikina a nanglagip iti panaginnarem ken ayan-ayatda kadaydi lilong Andres a kadduana met la a mannursuro. Dagiti panagarapaapda idi

aggayyemda pay laeng. Ti pannakikasarna a kunana nga iseserrek ti maysa a kaseriosoan nga agpang ti biag ti tao. Ti pannakaiyanak dagiti annakna a kunana a kapapatgan a sagut ti Dios kenkuana.

Nalidayan ketdi a nakalagip a naiyaw-awan daydi Sir Andres iti destinona sadiay Sicalao, Lasam ket naaddan iti maysa nga anak iti balasang a kaarruba ti nagkaseraanna. Dandani kano narakrak idi ti pamiliada ta dina kabaelan nga awaten idi a naaramid dayta daydi lakayna nga inay-ayatna unay ken nagserberianna iti napudno. Kayatna kano idin nga agsinada ngem binagbagaan dagiti nagannakna ken dadduma pay a kakabagianda nga awatenna ti napasnek nga idadawat iti pammakawan ken pannakaawat ni Sir Andres. Nakatulog ti pammatina iti Dios ken ti nawadwadan a paniriganna kadagiti maris ken rituer ti biag tapno maawat ken maawatanna ti situasion.

Kinapudnona, kalpasan kano a nagmawmaw ti amin iti panangagas ti panawen ken tulong dagiti mangipatpateg kadakuada, inawatna ti ubing a bunga ti panagbasol daydi Sir Andres, kas maysa a naan-anay a paset ti pamiliada. Tinulonganda daytoy tapno makaadal.

Ket ipagpannakelna a nupay normal kano met a tao a nakapadas a nagpungtot, nakiapa ken nangapa, saan kano a nagimula iti napaut a sakit ti nakem. Inurnosna kano amin dagitoy ta mamati nga awan serbi ti napaut a guranggura.

“MAKABANNOG met ket daytoy a panagur-uray, apo mannurat,” imbaw-ing ni inang ti panagkitana kadagiti kasla agpaypayapay a bulong ti labig nga ay-ayamen ti mumalemen a pul-oy- amian iti lauden ti balay.

Nalagipnan ti kasasaad ti panagur-urayna ken ni angel Tony kalpasan a naragsak a naestoriana ti balligi ni angel Rolly ken ti familia daytoy sadiay London. Naibaganaan dagiti rabii a saan a makaturog no sumken ti nalaus nga iliwna ken angel Tony ket napasnek laengen a meditasion ti pangiliwliwaganna iti amin. Natuok. Narigat. Makautoy. Kasta dagiti imbalikasna a kasasaadna nga agur-uray.

“Karirigatan iti amin ti panagur-uray. Ket daytoy a panagur-urayko, maysa met a personal a dangadang. Ar-aronak iti kinaanus ken sungsungrodak iti natibker a namnama ken pammatik iti Dios. Dagita laengen ti igamko, apo mannurat, no awan dagita, nabayag ngatan a simmukoak.”

Nagtungtung-ed ti naubing pay a mannurat. Miningminganna ti natalinaay a rupa ni Inang Cion.

“Makaalaak met koma iti kasta a kinatibker, ma’am. Manmano ti kastan a pammati ken panirigan. Adu dagiti di pay nakaadayo ngem mabannogdan.”

“Diak met mabannog iti kunak ngem no dadduma ket agkapsut metten ‘toy bagi. Natibker ti panunot ken puso ngem nakapsut ti lasag a kas kuna ti Biblia, apo mannurat. Adda kayat nga aramiden ken ipukpukaw ti panunot ngem saanen a kabaelan a tungpalen ti lasag ken pisikal a pakabuklan. Ket umay no kua ti panagpungtot, panagmuriot ken panagliday.”

Nagtungtung-ed ti mannurat. Napasnek unay ti panagdengngegna. Insardengnan ti agikur-it iti bassit a notebookna ket no kuan, check-apenna ti bassit a *voice recorder*-na ken ti selfonna a pagirekrekordanna.

“Ngem nadlawko, ma’am, nga uray kas kunam nga no dadduma ket umay ti liday, nakitak ti *other side of* maam Cion a maysa a nakaragragsak nga *individual*, ma’am. Nakaaapal. Ken iti laksid a tallokayo laeng kada manang Bining nga agyan kadaytoy pimmalasio a balay,

Sinimpana ti panagtugawna ket apagapaman nga imbaw-ingna ti imatangna iti nangato nga agdan.

“Napadasak metten ti panagkunak dagiti kangangatoan a tukad ti lidayken panagladingit. Naulilaak. Natayanak iti nakapatpateg nga anak. Nabaloak. Immay dagiti pannakapaay iti karera ken trabaho a normal a ramen ti biag.” Immanges iti nauneg.

“Immadayo pay ti maysa nga anakko tapno sapulenna ti gasatna iti ballasiw-taaw iti panawen a napalalo ti lidayko ken kasapulak koma isuna gapu iti panagawan ti kabsatna a kailiwko unay-unayen. Liday amin dagitoy, apo mannurat. Liday a nasken a mamanehar a nasayaat tapno

abakentayo ta dakesen ti kapay-antayo no datayo ti abaken ni liday.” Napigket manen ti panangperrengna iti mannurat.

“Kadagiti napadasam a panagliday, ania ti nariknam a kakaroan, ma’am?”

“Ti isisina ni Melody, ti nagtengga ken kakaisuna nga anakko a babai. Kasla adda inkuyogna a diak maawatan a napukaw kaniak. Kasla namalmalo ti bagbagik ket diak makagaraw a nasayaat bayat ti siam nga aldaw a massayag ket diak napadasan ti immisem iti laksid a nagadu dagiti immay a gagayyem, kalugaran, kakabagian ken kakabsat iti pammati a nangliwliwa kadakami. Ammom, kayatko idin ti kumuyog. Ket nagpunawak iti kamposanto idi itabonmin.” Immirteng ti rupana ket kasla adda manen nakulding iti kaungganna kadaytoy a pananglagip.

“Ammom, apo mannurat, diak pulos matukod a panunoten idi a siak ti mangidulin iti anakko imbes a ti anakko ti mangidulin koma kaniak a kas normal a paglintegan koma ti nakaparsuaan. Kinuestionarak ni Apo Dios. Nagari ti napalaus a liday, panagduadua ken pannakapaay iti pusok.”

“Ket kasano a naka-*move-on*-kayo kadayta a liday, ma’am?”

“Managayat ni Apo Dios, anakko. Isu ti nagbalin a kangrunaan a taklinko. Adu ti inusarna nga instrumento. Daydi managayat a lakayko ken dagiti dua nga annakko, adda pay la idi ni Tony. Kakabagian. Katrabahoak. Gagayyem. Kalugaran. Dagiti kakabsat iti pammati a kaddua ti Pastormi a saan a nauma a nangsarsarungkar kaniak iti inaldaw ken nangikarkararag kaniak. Naimbag unay ta addada.”

Nagsarimadeng iti panagsaona. Kasla adda kayatna a lagipen.

“Nupay ammok met a datin, kadaydi a panagliday a napasingkedan ‘tay pagsasaotayo a *no man is an island*, apo mannurat. Pudno a kasapulantayo ti padatayo a tao a kas met iti panagkasapulanda kadatayo. Saan a mabalin ti agmaymaysa wenno agwaywayas uray sika ti kabaknangan, kalaingan ken kapigsaan. Agiinnayattayo, agkikibintayo ken agpipinnapigsatayo koma a kankanayon. Dayta ti kaipapanan ti biag.”

Nagtungtung-ed manen ti mannurat. Kasla mapnek kadagiti ibalbalikas ni inang.

“Ala, sayaatem nga isurat dagiti naibagbagak kenka, apo mannurat, anakko. Saan a tapno pakaidaydayawak ngem tapno agserbi a pagsarmingan dagiti makabasa. Ket no adda kasla makakita iti lawag gapu iti kabibiag ni maestra Visitacion dela Cruz Ignacio ket agserbi a giyada iti dalan ti biag dayta a lawag, ay, siak ti kararagsakan.”

“Wen, ma’am, mailanad a kas maiparbeng a pagudilanan dagiti makabasa. Adu unay ti nasursurok kadakayo kadaytoy a malem.” Adda pannakapnek ken napasnek a panagtamed kadagiti mata ti mannurat.

NAKALAWLAWAG ti bulan. Kabus ita ket gapu ta nasapa pay, addakami iti sango ti ridaw nga agin-innestoria ken inang Cion bayat a buybuyaenmi ti kinangayed ti nakaparsuaan. Nakapimpintas ti nakalawlaw a tanap iti daya nga inaplagnan ti lawag nga idaydayas ti bumalitok a bulan. Nakaul-ulimek ti aglawlaw ngem no kuan ket singaen ti pulikkaaw dagiti mangrabrabii a tumatayab.

Kas gagangay, adu manen dagiti agsublisubli a pananglagipna a siaanus met a dengdenggek latta ken paspasurotak. Pagsayaatanna, adu dagiti maibinggasna a bukel ti kinasirib.

“Baketakon, Bining. Kasla awanen kaes-eskak. Inton matayak, sangitandakto pay ngata?” Nakigtotak iti panagbaliwna iti patangan ta kalpasan nga impalagipna manen dagiti adda kanon iti last will-na nga impaaywannan ken ni Ma’am Minda a talkenna unay, sabali man metten ti nalagipna. Banag a diak koma kayat a topikomi ta sumgarak a makapanunot a panagpakadan ti kasta a taray ti sarita.

“Alla, ti la ibagbagam, Inang. Sangitandakanto a. Agdung-awto ni ma’am Minda ta isu met laengen ti makaammo nga agdung-aw a kalugarantayo. Ngem apay a kasta ti ibagbagam manen aya? Ammotayo aya no sino kadatayo ti umuna.” Pinilitko ti nagkatawa iti nalag-an tapno mayaw-awanko.

Immisem a nangmatmat kaniak. “Mapanunotko la dayta ta kaiyarigakon ti daan a bado.

Saanen a mabalin nga isuot kadagiti padaya gapu ta daan ken nagkupasen ken mabalin a pigispigis payen. Awanen kaeskanna kadagiti pasken. Kasla maysan a nisnis a mabalinen nga ibasura wenno ibelleng.”

Masmasdaawak ta kastoy man metten ti ibagbagana idinto a puro positibo met amin nga ibagbagana kadagiti napalpalabas. Agarapaap pay no dadduma ken agplano.

“Napategka kadakami amin, Inang. Ket sika met la ti nangibaga idi a ti aniaman a napateg, no mapukaw, ay, adda agsainnek a masnaayan. Maysaakto kadagiti agsainnek ken agsangit gapu ta ipatpategkan a kas pudpudno nga ina. Ngem saan man a dagita ti pagpatanganta.”

Nagtugawakon iti ima ti kalumpiona. Ginabbayko. Kayatko nga iparikna ti kinatalged a sapsapulen ken kasapulanna ita.

“Agyamanak unay, Bining, ta uray no dita agkadardara, mariknak ti bara ta pammategmo. Sayang laeng ta kasla diak sa metten mauray ni angelmo a Tony tapno mariknak met koma ti bara ti arakupna ken ti pammategna a kas iti iparpariknam ita kaniak.” Tinangadnak.

“Alla, ta nalagipmo manen ni angel Tony, Inang. Amman, sumangpetto. Aginnarakupkayonto.” Piniselko manen ti abagana. “Imalditnanto ti kasasam-itan nga agek ti maysa nga anak dita agsumbangir a pingpingmo ken iti musingmo a kas kankanayonmo nga ar- arapaen.”

“Agyamanak, anakko Bining, ta maawatannak kadagiti kakastoy a riknak. Dika kadi a maum-uma a mangkaddua kaniak nga agur-uray.”

Nariknak manen ti ikakagat ti gita ti iliw a nabayagen a tartarakenna. Tallopulo ket lima a tawen nga iliw!

Sapay la koma ta sibibiag pay ni angel Tony, Apo, ket sumangpet kadagiti masungad nga al-aldaw, naitanamitimko.

KASLA paspasungadannak ni inang Cion kadayta a malem. Nakatugaw iti kalumpiona a nakasango iti TV a pakabuyaan iti maysa a dokumentario dagiti atap nga ayup sadiay Africa.

Kitkitaenna ti TV ngem adayo ti pokus dagiti matana. Kasla sumarut iti TV.

Kagapgapuk iti massayag ni Nana Ikka, adayon a kabagianda, ta imbaonnak a nangidanon iti abuloyna ken iti pannakipagladingitna. Maysa dayta kadagiti kapatgan kenkuana, nasken a makaited iti abuloyna kadagiti kalugaranna a pumusay nangnangruna la unayen no ti natay ket nakurapay. Isuda kano ti kasasayaatan a tulongan karaman dagiti balo ken baik.

“Ket kumusta met diay napanam a natayan, Bining?” kinuna apaman a nakaasidegak kenkuana. Nagtugawak iti kasinnangona a *sala set*.

“Nasayaat, inang! Naurnos dagiti agkakabsat, mamanugang ken appoko ni nana Ikka nupay talaga nga aduda met gayam. Nagsayaat a buyaen ti panagtittinnulongda. Saanda a kas kadagiti dadduma nga awanan urnos ken agaapa gapu iti sanikua a mapanawan ti pimmusay.”

“Ay, amman, naurnos dayta a pamilia. Nalaing ngamin a nagpatanor dagidiay nga agassawa. Modelo ti familiada. Nakagaggaget daydi Ador a mannalon, maysa kadagiti kalalawaan iti nabukatan a daga ta uray dagiti kasla saan a mapagnaaran idi dita puon ti bambantay, napagplastarna a napintas a taltalon. Nasursuroanna a nasayaat dagiti annakna ta naiget a mangdisiplina. Ken relihiosoda – managbutengda iti Dios.”

Kusto unay ti kunana. Maysa a kasayaatan iti kasasaad ti pamilia da tata Ador. Kas kada inang Cion, nalawa dagiti talon, bangkag ken paset ti bambantay a nasakupanda. Naurnosda a talaga.

“Nasayaat met nga ina ni Ikka. Saan a makabasa ken makasurat daydiay ngem adu a ti atiwenna a nakaadal no sursuro ti pagsasaritaan. Manakem. Ket naipatawidna amin dagita kadagiti annakda ken Ador a mabalina a naipatawid met dagitoy kadagiti annakda isu a naurnosda a kas kunam.”

Nagtungtung-edak. Ayonak dagiti ibagbagana.

”Naidumduma daytoy tabon ni nana Ikka ‘ton sabado, inang. Ammom, *very special day* ta bertdeyna gayam ta mismo a panangidulinda kenkuana. Aldaw ti pannakaiyanakna ti aldaw ti

tabonna!”

“Kasta? Alla, nagmayaten a panangpalubos, anakko! Espesial a pannakaidulin!” Naidumduma ti nakitak nga ekspresion iti rupana. Dimmakel pay ti bulladna. Kasla maragsakan man unay kadayta a naammoanna.

“Ammom, Bining, talaga a mamatiak met unay iti pammati met daydi nanangko a kaadduan nga ipapatay ket asideg iti bertdey ti matay. Malaksid kadaydi nanang a pimmusay makadomingo sakbay ti kasangayna, adun ti nakitkitak a kasta, adda pay ‘tay natay iti mismo a panagkasangayna. Ket kayatko a kastaakto met koma.”

Simgarak. “Ti man met la ibagbagamon, inang, madi dagita kakasta.” Pinilitko ti immisem tapno maadubar ti riknak.

“Maibusen dagiti kadaanan a tao ditoy lugartayo, Bining. Siak sa la ti nabatbatin. Napanen ni kapiddua Ikka. Duduakam sa laengen ken Illong dita laud a nabatbati? Sino ngata ti sumaruno kadakami ken ni Ikka?” Nagraed. Nagtilmon.

“Dayta ngarud ti saritaan itay diay massayag ni nana Ikka, inang. Taltalokayo kano laengen a nakalabes iti edad nobenta ditoy barangaytayo. Sika, ni tata Illong ken maysa kano a dayo dita abagatan a naikamang ti anakna kadagiti ag-Bermudez.”

“Ay, maibuskamin a talaga. Siak ngata ti kaudian kadakami a tallo a sumango iti Namarsua gapu ta adda pay napateg nga ur-urayek? Wenno unaak dagita dua ta adayon sa met ti baet ti edadmi?” Adda naglaok a rag-o ken kasla aripapa kadagiti saludsodna.

Kimmita iti ruar, iti labes dagiti tuktok dagiti bantay iti abagatan. Gagangay a kadagiti saan unay adayo a bantay ti pagtalimudokan ti imatangna no kasta a kasla adda nauneg a saludsodna.

“Mapankamin. Bassit laengen a panawen ti panagur-uraymi. Adun ti nalasatmi a biahe ti biag ket makuna a nagasatkami ta adu dagiti napidutmi nga adal kadagiti naragsak wenno naliday, nalag-an wenno narigat a kapadasanmi. Kinabaknang dagitoy nga awan makagatang. Nalabon unayen a bonus ti imparabur ni Apo Dios kadakami.”

Imbakalna manen ti panagkitana iti adayo nga abagatan, kadagiti maadi-adi ken umasul a bantay.

“Nakasalpakamin iti kaudian a pangal ti biag, ti panagpakada piman. Ur-urayenmin dayta pannakirsinnarakmi iti Namarsua iti aniaman a kanito.” Impokusna itan ti panagkitana iti nagsabatan ti diding ken bobeda.

“Pudno unay ti kuna ni Ari Solomon iti Ecclesiastes, Bining, adda panawen ti amin. Adda panawen ti pannakaiyanak ngem adda met panawen ti pannakatay. Adda panawen ti gubat ken adda panawen ti kappia. Panawen ti katkatawa ken panawen ti dung-aw. Panawen ti panagmula ken panawen ti panagani. Naglasatak aminen malaksid iti kaudian nga ur-urayek ken ur-urayentayo amin.”

Kimmita kaniak. Diak maibuksilan ti ibagbaga dagiti matana. Diak kayat. Nasken nga iyaw-awanko.

“Nakagasgatka kano ngarud, inang, ta nadanonmo dayta nga edadmo a ninety nine,” kinunak ta talaga a diak madaeran ti matana. Iyaw-awanko man ti saritaan. “Kakontesmo kano ni kaprobinsiaantayo a Juan Ponce Enrile a kas met la kenka a *very sharp* pay la met ti *memory*-na nupay nasuroken a *one hundred* ti edadna.”

Bigla a kasla simmaranta. Kasla nakanggeg iti nakasaysayaat a damag.

“Ay, wen, aya? Sibibiag pay ni sir Johny! Dandani kaedadko isuna. Idi um-umayda ditoy Sanchez Mira para iti kampaniada idi 1984 ket maysaak kadagiti napuspusgan a nangsabsabat ken nangsangaili kadakuada. Naramananna a ti lutok a pinakbet! Katibtibkeranmi kadagidi a tawen. Itan ket nalaylaykamin.”

“Alla, walo a bulan la gayamen ket umawatkan iti sangagasut a ribo a kas ken JPE, inang. Nagasatka a talaga!” Pinaragsakko ti timekko. Kayatko a maiyakarko kenkuana dayta a kinaragsak tapno gumanaygay.

“Maurayko pay ngata, anakko?” Immisem sa nagserioso.”Kasla kumapsutak met a

kumapsuten bayat nga uamas-asideg ti panagsangagasut ta tawenko.”

“Amman a, inang. Manangngaasi ti Apo. Nakalaplapsatka pay laeng. Uray addan sarukodmo ket makapagnaka pay laeng. Nasayaat met ti kaanmo. Sustentado met ta Centrum ken Ensure a kunam a magic nutrientsmo. Madanonmo ta sangagasut a tawenmo aglalo ket addada iyur-uraymo a mangpakpakired kenka.” Naragsak latta ti panangiyibbetko. Nasken a maallian.

“Mamatiak met. Nakalalaing ti Apotayo a Dios, Bining. Madanonko dayta sangagasut a tawen. Agselebrartayo. Dakkel a pasken ta naidumduma a parabur ta sangagasut a tawen. Ngem sapay la koma ta sakbay a selebrarantayo ti kasangayko ket sumangpeten ni Tony tapno makitak ida nga agkabsat ken ni manongna ken naragragsakak manen. Mabalinkon ti matay aniaman nga oras basta maarakup ken mabisongko laeng ti buridekko.”

Rimmayrayen dagiti matana. Nasnekan a tarigagay ken pammati ti naanninawak.

“Ikararagtayo dayta a, inang.”

“Wen, dayta ti kararagko kadagiti pannaturogko iti sardam ken iti tunggal ibabangonko iti bigat, anakko. Inoran-oras a dayta ti ikarkaragko. Urayek dayta.” Imbakalna ti imatangna iti nagsapalan iti abagatan a pagibabaan dagiti bus ken van kadagiti pasaheroda. Naragsak ken simmaranta manen.

NAKATAPOGEN ti Hunio ket makabulan laengen sakbay ti centennial birthday ni Inang Cion intono maikaddua nga aldaw ti Hulio. Makumikomkamin a mangisagsagana kadagiti kasapulan iti maysa a naidumduma a centennial thanksgiving party.

Kas nagtutulaganmi kada angel Rolly, ma’am Minda, Pastor Ben ken dadduma pay a nadekkt a kakabagian ken lideres iti iglesiame, maaramid ti pasken tapno maiparikna ken ni inang Cion ti nagpaiduma a respeto ken panagayat ti amin kenkuana. Daytoyem ti kasasayaataan a panangited ti pammadayaw kenkuana ita ta mangngegna pay ken maamirisna ken mananamna dagiti maibalikas a pammadayaw kenkuana.

Agawid ti sibubukel a pamilia ni angel Rolly manipud London. Kunana a nupay adu ti

mapanawanda a trabaho, itedda ti makabulan ken ni inang Cion. Ammotayo aya no daytoyen ti maudi a bertdeyna, kunana kadakami, a sinang-ayunanmi met amin. Madlaw ngaminen ti panagbaliw ti kasasaad ti salun-at ni inang.

Nalakan nga agpanateng, banag a dina napadpadasan kadagiti napalabas tawtawen a panangaywanko kenkuana. Nagbaliw payen ti kakaananna ta no dadduma ket dina maimas ti maipasango uray no paboritona dagitoy a kas koma iti pinakbet wenno tinuno nga ikan wenno lames. No dadduma, agalenna ti bigla kano a panagkapsutna.

Nupay addan panagduaduak no sibibiag pay, ikarkaragko latta met a kasayaatan iti amin no sumangpet met laengen ni angel Tony. Daya ti kadakkelan ken kasayaatan a sagut a maawat no kuan ni inang! Anian a nagragsak ngata a selebrasion!

Kas naiplano, maimbitaran ti amin a kalugaran ken dagiti amin a kakabagian ken gagayyem ti pamilia Dela Cruz-Ignacio kadagiti kabangibang a lugar. Adu dagiti nakasaganan a maparti ken maluto.

Maisagana ti maysa a programa ket maited kenkuana ti regalo ti gobierno a sangagasut a ribo a pisos. Nakatulagmin ti opisina ti MSWDO. Napilimin dagiti mangted iti mensahe ti pammadayaw para kenkuana. Kangrunaanna, palubosanmi isuna a subliananna dagiti laglagipna agingga a mauma wenno mabannog nga agestoria. Aramidenmi a maysa a naisangsangayan unay nga aldaw daytoy masungad a kasangayna a para kenkuana.

NARIINGAK a nakaidda pay laeng ni Inang Cion. Nalawagen ta pasadon nga alas-sais. Nagbalawak ta managsapsapa daytoy nga agririing. Agtugaw no kuan iti katrena, agsanggir iti headboard a nakasango iti daya sa agkararag para iti gagangay a maysa oras a meditasionna.. Ngem duma ita. Apay ngata? Madama ti meditasionna wenno matmatureog pay laeng?

Nasayaat ti pannakaiyarpaw ti Abel-iluko nga ulesna manipud dapan agingga iti barukongna. Nakaparabaw ti kanawan nga imana iti batog ti pusona. Natalinaay ti rupana. Nakakidem. Nabannayat ti panagangesna.

“Inang. . . inang. . .”, kinunak. Iniggamak ti takkiagna. Piniselko.

Nagmulagat. Kasla bigbigbigennak.

“Apay inang? Madin sa met ti marikriknam?” Piniselko manen ti takkiagna. Intugawkon iti iking ti katre.

“Bining? Wen, madi metten ti marikriknak, anakko.” Binirok dagiti matana dagiti matak. Nakalanlanayda. Kasla adda ibagbagada ngem diak matarusan. Agbirokda iti kaasi ken panangikaluya?

“Agkakapsutak, Bining. Natagtagainepko itay parbangon da lakay ken manangmo Melody agraman da nanang ken tatangko ket itay matiagak, agkapsutak metten.”

Diosko, madin sa a tagtagainep, nakunak iti unegko. Simgarak. Apay a dagidiay ti natagtagainepna?

“Nakaragragsakkami kampay idi, Bining! Addakami iti maysa a nalawa a bangkag nga agkikinnatawa.”

“Ket nagpintas a tagainep, inang.”

“Wen. . . ngem itay kuan ket bigla a timmayabda a kasla anghel,” insardengna ta kasla nabannog, immanges iti nauneg. “. . . kayatdak nga alaen. . . kayatdak nga itayab. . . ngem adda nangigawid kaniak a diak malasina. . . pagiinnagawandak.”

Limmabba ti ulok. Apay metten a kasta ti tagtagainepna?

“Iyad-adayom kadi a, Apo,” naitanamitimko.

Inurnosko ulit ti nurnos met nga ulesna ken sinimpak ti punganna.

“Ania ngarud, iridepmo pay laeng wenno bumangonkan ta itemplaankan iti gatasmu, inang?” Tingitingek man.

“Nakapsutak, anakko. . . kasla nabanbannogak”.

Apayen? Maalakon ti agdanag ta kasla sabali metten ti reklamona a panagkapuyna. Saan a managreklamom a baket ket ita laeng nga agreklamom iti kastoy. Nalagipko daydi aywanko a baket

sadiay Israel.

“Tawagak ngarud da kapitan, inang, tapno adda kaduak a mangtaming kenka. Ipandaka iti ospital, diay ospital da Doc Mike.”

NAGKAKARIBUSO dagiti kaarrubami iti panagayabko iti tulong. Nakitada ti danag iti rupak ken iti matartaranta a garawko. Tinawagan a dagus ni kapitan Eddie ti drayber ti mobile patrol ti barangay tapno itaraymin ni inang Cion iti ospital. Insaganak dagiti kasapulan a pungan, ules, sumagmamano a bado, termos ti pinaburekko a danum ken dagiti maintenance medicine-na. Sinubliak iti kuartona ta aw-awagannak kano. Nakakidem a kasla agkarkararag. Naglilinnagan dagiti ramay ti naginnakkub nga imana. Nabannayat ti panagangesna.

“Bining, ayanmo. . .?”

“Addaak ditoyen, inang,” kinunak.

Nagtugawak iti iking ti katre. Iniggamak ti naginnakkub nga imana. Piniselko. Inukasna dagiti imana ket nakipinnetpeten kaniak.

“Kasanon ti mariknam, inang? Ipandaka diay ospital. Dika madanagan. Addan ‘tay lugan.’”

“Agkakapsutak a talaga, Bining. . . .”

Dandani saan a mangngeg ti bohesna. Nariknak ti apagapaman a piselna kadagiti ramayko a pinetpetannan a kas man la dita ti pangtawinganna iti kasapulanna a kinapigsa ket kayatna ti umadaw ta kasapulanna ti salakan kadagitoy a gundaway.

Piniselpiselko met dagiti ramayna tapno maipariknak ti ayat ken panangigaga. Iti ruar, nakasangpeten ti mobile patrol ket ibabbaban dagiti barangay emergency workers ti stretcher tapno dita a maipalastar iti pannakailuganna.

“Bining, anak. . .saandakon nga iyospital. . . diak ngatan malasat daytoy. .kaykayatko a ditoy nga agtunged ti panagurayko,” nadlawko ti panagkapsut ti bohesna ngem ipappapilitna latta ti agsao.

“Inang, pakirdem ta nakemmo. Kumararagka latta. Kabaalam daytoy.” Nupay kimmaron

ti aripapa ken danagko, kayatko a mapapigsa ti nakemna ta desididoak a maiyospital. “Siam nga aldaw laengen ket bertdeymon. Ikararagta a sumangpeten ti ur-urayem a buridekmo. Sumangpet, saan kadi?”

Nagmulagat. Nakapigpigket ti panangperrengna kaniak. Kasla pimmigsa.

“Wen, sumangpet ni Tony . . .ibagamto koma . . .nga inur-urayko iti nakabaybayag. Kailiwko . . .unayen.” Kinamatna ti angesna. Kasla nabannog unayen.

Nakalanlanayen dagiti matana ngem sumarut ketdi ti perrengna a kasla tuktukodennak.

”Wen, Inang, wen. . . ibagakto ken angel Tony. Idanonko nga idanon, dika koma madanagan. Karik daytoy! Ngem urayem kadi a tapno riknaem ti arakup ken bisongna kenka.”

“Ag-ya-ma-nak . . .u-nay, a-nak-ko.” Dandani saankon a mangngeg ti nakapsut ken nabannayat unayen a panagsaona.

Nagkidem. Nakatalalinaay ti rupana. Kasla napnek iti imbagak.

Piniselko ti imana. Bimmales. Piniselko manen. Pimmisel met. Nairteng a pisel a kasla intedna aminen a nabatbati a pigsana. Nagpatangkenannan ti imak!

Limmukay dagiti ramayna. Awananen iti pigsa. Nagdanagak. Piniselko. Saan a bimmales. Piniselko manen. Awan latta!

“Inang!. . . Inang Cion!” Naipigsak.

Inibbatakon ti imana. Iniggamak ti timidna. Inappupo ken tinapikko ti pingpingna. Salungayngayen! Awanen! Napanen ni inang!

Kasla adda nangduyok iti pusok. Inarakupko. Immudumodko ti rupak iti barukongna ngem rimkuas ket rimkuas latta ti natinggaw a rungaabko.

Gibusna